विकारान्तरस्थानश्रवणादिति"। अतः परमवच्छिन्नवाद-स्तत्र दर्शितः प्रसङ्गात् पूर्वमनुक्तत्वाच्चात्रोच्यते "अन्ये तु रूपानुपहितप्रतिबिम्बो न युक्तः सुतरां नीरूपे गगन प्रतिबिम्बोदाहरणमप्ययुक्तं गगनाभोगव्यापिनि सवितृ-करमण्डले सलिले प्रतिबिम्बिते गगनप्रतिबिम्बत्वव्यवहा-रस्य भ्रममात्रमूलत्वात्। ध्वनौ वर्णप्रतिबिम्बत्ववादो-ऽप्ययुक्तः व्यञ्जकतया सन्निधानमात्रेण ध्वनिधर्माणा-मुदात्तादिस्वराणां वर्णेष्वारोपोपपत्तेर्ध्वनेर्वर्णप्रतिबिम्ब-त्वग्राहित्वकल्पनायानिःप्रमाणकत्वात्। प्रतिध्वनिरपि न पूर्वशब्दप्रतिबिम्बः पञ्चीकरणप्रक्रियया पटहपयो-निधिप्रभृतिशब्दानां क्षितिसलिलादिशब्दत्वेन प्रतिध्वने-रेवाकाशशब्दत्वेन तस्यान्यशब्दप्रतिबिम्बत्वायोगात्। वर्ण रूपप्रतिशब्दोऽपि न पूर्ववर्णप्रतिबिम्बः वर्णाभिव्यञ्जक-ध्वनिनिमित्तकप्रतिध्वनेर्मूलध्वनिवदेव वर्णाभिव्यञ्जकत्वेनो-पपत्तेस्तस्माद्घटाकाशवदन्तःकरणावच्छिन्नं चैतन्यं जीवः तदनवच्छिन्नमीश्वरः। न चैवमण्डान्तवर्त्तिनश्चैतन्यस्य तत्तदन्तःकरणोपाधिभिः सर्वात्मना जीवभावेनावच्छेदा-त्तदवच्छेदरहितचैतन्यरूपस्येश्वरस्याण्डाद्बहिरेव सत्त्वं स्यादिति "यो विज्ञाने तिष्ठन्नित्यादावन्तर्यामिभावेन वि-कारान्तरवस्थानश्रवणं विरुध्यते। प्रतिबिम्बपक्षे तु जलगतस्वाभाविकाकाशे सत्येव प्रतिबिम्बाकाशदर्शनादेकत्र द्विगुणीकृत्य वृत्तिरुपपद्यत इति वाच्यम्। यतः प्रतिबिम्ब-पक्षेऽपि उपाधावनन्तर्गतस्यैव चैतन्यस्य तत्र प्रतिबिम्बो वाच्यः। न तु जलचन्द्रन्यायेन कृत्स्नप्रतिबिम्बं तद-न्तर्गतभागस्य तत्र प्रतिबिम्बासम्भवात्। न हि मेघा-वच्छिन्नस्याकाशस्यालोकस्य वा जले प्रतिबिम्बवज्जलान्त-र्गतस्यापि तत्र प्रतिबिम्बो दृश्यते। न वा मुखादीनां बहिःस्थितिसमय इव जलान्तर्निमज्जनेऽपि प्रतिबि-म्बोऽस्ति। अतो जलप्रतिबिम्बं प्रति मेघाकाशादेरि-वान्तःकरणाद्युपाधिप्रतिबिम्बं प्रति तदनन्तर्गतस्यैव बि-म्बत्वं स्यादिति बिम्बभूतस्य विकारान्तरवस्थानायोगात् ईश्वरेऽन्तर्यामिब्राह्मणाञ्जस्याभावस्तुल्यः। एतेनावच्छि-न्नस्य जीवत्वे कर्तृभोक्तृसमययोस्तत्र तत्रान्तःकरणाव-च्छेद्यचैतन्यप्रदेशस्य भिन्नत्वात् कृतहानाकृताभ्यागम-प्रसङ्ग इति निरस्तम्। प्रतिबिम्बपक्षेऽपि स्वानन्तर्गतस्य स्वसन्निहितस्य चैतन्यप्रदेशस्यान्तःकरणे प्रतिबिम्बस्य बह्वव्यतया तत्र तत्रान्तःकरणस्य गमने बिम्बभेदात् तत्-प्रतिबिम्बस्यापि भेदावश्यम्भावेन दोषतौल्यात्। न चान्तःकरणप्रतिबिम्बो जीव इतिपक्षे दोषतौल्यस्ये-ऽप्यविद्याप्रतिबिम्बो जीवस्तस्य च तत्र गतिद्वारम-न्तःकरणं जलाशयव्यापिनो महामेघमण्डलप्रतिबिम्बस्य तदुपरि विस्तृतरस्फोतालोक इव तत्र विशेषाभिव्यक्ति-हेतुरिति पक्षे नायं दोषः। अन्तःकरणवदविद्यायागत्य-भावेन प्रतिबिम्बभेदानापत्तेरिति वाच्यम्। तथैवावच्छेद पक्षेऽप्यविद्यावच्छिन्नो जीव इत्युपगमसम्भवात् तत्रा-प्येकस्य जीवस्य क्वचित्प्रदेशे कर्तृत्वं प्रदेशान्तरे भोक्तृ-त्वमित्येवं कृतहानाकृताभ्यागमदोषापनुत्तये वस्तुतो जीवैक्यस्य शरणीकरणीयत्वेन तन्न्यायादन्तःकरणोपाधि-पक्षेऽपि वस्तुतश्चैतन्यैक्यस्य तदवच्छेदकोपाध्यैक्यस्य च तत्राभ्युपगमेन दोषनिराकरणसम्भवात्। न चाव-च्छेदपक्षे "यथाह्ययं ज्योतिरात्मा विवस्वानपो भिन्ना बहुधैकोऽनुगच्छन्। उपाधिना क्रियते भेदरूपो देवः क्षेत्रेष्वेवमजोऽयमात्मा"। "अतएवोपमाजलसूर्यकादिव-दिति" श्रुतिसूत्राभ्यां विरोधः। "अम्बुवदग्रहणान्न तथा त्वम्" इत्युदाहृत सूत्रानन्तरसूत्रेण यथा सूर्यस्य रूपवतः प्रतिबिम्बोदययोग्यता ततो विप्रकृष्टदेशं रूपवज्जलं गृ-ह्यते नैवं सर्वगतस्यात्मनः प्रतिबिम्बोदययोग्यं किञ्चि-दस्ति ततो विप्रकृष्टमिति प्रतिबिम्बासम्भवमुक्त्वा "वृद्धिह्रास भाक्त्वम् अन्तर्भावादुभयसामञ्जस्यादेवमिति" तदनन्तरसूत्रेण यथा जलप्रतिबिम्बितः सूर्यो जलवृद्धौ वर्द्धत इव जल-ह्रासे ह्रसतीव जलचलने चलतीवेति तस्याध्यासकतद-नुरोधिवृद्धिह्रासादिभाक्त्वमित्येवं दृष्टान्तदार्ष्टान्तिकयोः सामञ्जस्यादविरोध इति स्वयंसूत्रकृतैवावच्छेदपक्षे तयोस्तात्पर्य्यकथनात्। "घटसंवृतमाकाशं नीयमाने यथा घटे। घटो नीयेत नाकाशं तद्वज्जीवो नभोपमः"। "अंशो नाना व्यपदेशादिति" श्रुतिसूत्राभ्यामवच्छेदपक्ष-स्यैव परिग्रहाच्च। तस्मात् सर्वगतस्य चैतन्यस्यान्तःकरणा-दिनावच्छेदोऽवश्यं भावीत्यावश्यकत्वादवच्छेदो जीव इति पक्षं रोचयन्ते"।

प्रतिबिम्बित त्रि॰ प्रतिबिम्ब+तार॰ इतच्। जातप्रतिबिम्बे दर्पणादौ—प्रतिफलिते प्रतिच्छायापन्ने मुखादौ।

प्रतिविषा स्त्री प्रतिषिद्धं विषं यया प्रा॰ब॰। अतिविषायाम् (आतइच्) अमरः।

प्रतिविष्णुक पु॰ प्रतिकूलो विष्णुर्यस्य प्रतिविष्णुः मुचुकु-न्दनृपस्तन्नाम्ना कायति शब्दायते कै—शब्दे कु। मुच-कुन्दवृक्षे राजनि॰।